

crkva u svijetu

PRINOSI

ŽENA U CRKVI I DRUŠTVU

Deodata Ljubičić

Bacimo li retrospektivan pogled u povijest, kako svjetovnu tako i crkvenu, uočiti ćemo bez poteškoće inferiornost položaja žene ne samo u fizičkom pogledu nego i na duhovno-moralnom i intelektualnom planu, iako je o njezinoj etičko-duhovnoj fizionomiji ovisilo i ovisi biti-ili-ne-biti ne samo pojedinaca nego i čitavih civilizacija, koje usprkos političko-ekonomskoj snazi nestadoše s lica zemlje, kako nam svjedoči povijest. No kakva će biti sutrašnjica civilizacije XX. st. opojene vrhunskim naučno-tehničkim dostignućima — to prepustimo prognoziranju sociologa, psihologa, antropologa i psihijatara.

Kao biće izvučeno i satkano iz čovjekova tkiva, žena je bila tretirana ne samo kao rob koji je lišen temeljnih i nepovredivih ljudskih prava i dostojanstva, nego s njom se postupalo kao s predmetom koji je prelazio u određenom smislu riječi iz jednoga posjeda u drugi, tj. ispod nadmoći i samovolje oca ili muža, kao udovica, pod jaram sinova ili braće, svodeći striktnu domenu njezina života i rada na davanje, tj. prenošenje života i domaćinstvo. S takvim socijalnim statusom nije imala mogućnosti slobodno birati životnog partnera koji ju je za bilo što mogao nekažnjeno otjerati ili napustiti, dok nevjera i preljubi s njegove strane nisu povlačili nikakve kazne. Dakle, dvostruki moralni zakon graviran je u ljudsku povijest, sve do naših dana. Biće bez pravno-društvene zaštite, žena prema vlastitom porodu nije imala nikakvih prava, dok joj je muž istodobno mogao nalagati abortus ili napuštanje novorođenčeta. Što se tiče odgoja, ravnalo se prema običajima i katkada se i njoj dopuštao, ali joj je muž u svakom trenutku mogao zabraniti bilo kakav utjecaj na djecu. Ne susrećemo li možda i u našem stoljeću u biti iste konture položaja žene samo u drugim oblicima? Hoćemo li moći zaista progovoriti o istinskoj emancipaciji žene u veličanstvenom svjetlu božanskih planova

u ovom povijesnom trenutku? U kojem stupnju se može dakle govoriti o njezinoj subjektivno-moralnoj odgovornosti s obzirom na njezino vječno određenje i misiju gledajući iz povijesne retrospektive?

Usprkos toj teškoj i sumornoj slici o socijalnom položaju bića s kojim je Stvoritelj uvijek računao i računa, ipak i antika poznaje neke nijanse u tom pogledu. Tako je staro židovstvo s poštovanjem gledalo na ženu i majku koja u dubinama svoga bića krije misterioznu snagu davanja života, držeći u stanovitom smislu u svojim rukama sudbinu i budućnost rase i nacije. Iako ju je promatralo u svjetlu Objave s istim poštovanjem kao i muškarca, jer je jedno i drugo odraz slike Božje: »Na svoju sliku stvori Bog čovjeka, na sliku Božju On ga stvori, muško i žensko, stvori ih« (Pst 1, 27), ipak žena, s istim socijalnim pravima kao i muškarac, nije imala pristup na ista mjesta u javnom društvenom i vjerskom životu, jer je prevladavao muški — patrijarhalni — tip kulture u kojem muškarac kao patrijarha vlada u obitelji, plemenu i društvu, što uostalom još i danas susrećemo, kako u pojedinim krajevima svijeta tako i u nekim dijelovima naše Domovine, kako na društvenom tako i na vjerskom planu. No usprkos njezinoj isključenosti iz kulturno-vjerskog života, snagom svojih duhovno-moralnih kvaliteta koje su se inače pripisivale muškarcu, ipak su se neki likovi žena pojavili na političkoj sceni starog Židovstva, kao npr. Mojsijeva sestra koja s prorokom dijeli vojnu upravu, ili Judita u sjaju svoje hrabrosti, zatim kraljica Atalija i Izabela, pa Debora u funkciji sudca, ili pobožna Estera i čista Suzana.

Ostanimo još nekoliko trenutaka na terenu Antike i pogledajmo položaj žene u Ateni i Sparti. Dok žena u Ateni zatvorena u nekoj vrsti logora jednostavno i pasivno čeka ishod svoje sudbine, u Sparti to isto žensko biće ekscesivnošću slobodnog vladanja i morala sablažnjava cijelu Grčku.

Nasuprot krutoj Grčkoj i raspuštenoj Sparti, u Rimskom imperiju susrećemo utjecajnu i poštovanu matronu s izvjesnom dozom pravno-moralne autonomije koja dijeli mondeni život svoga muža; katkad se pojavljuje s određenim zadatkom na vjerskoj ili političkoj pozornici. Iz svega rečenog slijedi, da je socijalni status žene u antiki, uzevši ga općenito, bio više nego bijedan, pa nam je s tog i razumljivo što žena u starom židovstvu pritisnuta trpljenjem, a u Grčkoj potpunom pasivnošću, upire svoj vapijući pogled za oslobođenjem prema Rimu.

Budući da Novi zavjet osvjetljava Stari i obratno, dolazak Isusa Krista temeljna je prekretnica povijesti čovječanstva u punom smislu riječi. Sjedinjujući čitavo stvorenje u svom božansko-ljudskom bitku, uzdiže cijeli kozmos u novi red i uspostavlja nove interpersonalne odnose kako između Neba i Zemlje tako i ljudi međusobno. Povjeravajući kapitalnu ulogu Djevici iz Nazareta u ekonomiji spasenja, istovremeno poštujući njezin slobodni izbor, Neizmjerni uzdiže do tada bespravno i potlačeno stvorenje žene na uzvišenije dostojanstvo, što će sam Isus Krist potvrditi svojim djelima i riječima u najrazličitijim situacijama svoga otkupiteljskog djelovanja, mada će je farizeji i učitelji zakona u svojoj samovolji i egoizmu, težnji za dominacijom i prekrivanju osobnih slabosti i ograničenosti i dalje tretirati kao sekundarno i inferiorno biće. No Bogo-Čovjek se ne da smesti u svojim božanskim i revolucionarnim potezima i stavov-

vima, poštujući »svete žene« (Lk 8, 2) kao i »mnoge druge« (Lk 8, 3) i prihvaćajući da Ga prate i sudjeluju u zajedništvu života prvih učenika.

Jasnoća Njegove nauke o ravnopravnosti muškarca i žene samo je potvrdivala Njegove čine i vladanje, pa Ga vidimo kako božanskom suverenosti, slobodom i jednostavnošću hvali Lazarevu sestru Mariju koja je »izabrala bolji dio« (Lk 10, 42); kako na zaprepaštenje i svojih učenika ne samo razgovara sa Samaritankom i grešnicom, nego joj otkriva i svoje mesijanstvo (Iv 4, 26), poučavajući je neizrecivom delikatnošću o najuzvišenijoj tajni naše vjere »o vodi živoj« (Iv 4, 10). Osvojena Njegovom osobom, ona žuri priopćiti sreću svojim sunarodnjacima otvarajući na taj način vrata ženi-apostolu.

Njegovo božansko srce istom ljubavlju kuca na ženu i muškarca, ruši sve etikete židovskog formalizma i ceremonijala sablažnjavajući sve oko sebe, puštajući da Mu javna grešnica u Šimunovoj kući za stolom pristupi i pomaže noge (Iv 12, 1—7; Mt 26, 6—13; Mk 14, 3—9). Mučnu atmosferu razbit će Njegov prodorno-božanski glas u prilog bića koje je osuđeno, zgaženo i oskvrnjeno u srži svoga ljudskog dostojanstva: »Zaista, kažem vam, gdje god se bude propovijedalo evanđelje po svemu svijetu, navješćivat će se i ovo što ona učini — njoj na spomen« (Mk 14, 9).

Dosljedan u svojoj zahtjevnosti u *Govoru na Gori* progovara božanskom jasnoćom i rigoroznošću o nerazrješivosti ženidbe i ravnopravnosti žene i muškarca kad se radi o moralnim obavezama i posljedicama, ističući jedan jedini moral za oba spola. Da to nije prodiralo u tvrda farizejska srca, snažno nam govori potresna epizoda iz 8. poglavlja sv. Ivana, kad dovedoše samo bespravnu i nezaštićenu ženu-grešnicu na sudište. Ne susrećemo li možda iste koncepcije i u visoko-civiliziranom XX. st., stoljeću emancipacije, kako na društvenom tako i na crkvenom području? No usprkos ustaljenoj praksi i moralnoj diskriminaciji utješno je, da Gospodin poznaje dubinu bića žene i muškarca i kao takav zna, u kojoj mjeri žena može biti i jest napasnica i zavodnica, ali i to zna, da muškarac svojim neukroćenim željama nije manje zavodnik i napasnik i da ništa manje zla ne dolazi s njegove strane.

Do koje mjere Krist računa sa ženom jasno nam govori i najveći događaj Njegova života i naše vjere — uskrsnuće, koje objavljuje najprije ženama s izričitom misijom da obavijeste Apostole. No vjernost i ljubav Magdalene nagradit će posebnim povjerenjem šaljući je Jedanaestorici da ih obavijesti o Njegovu Uzašašću: »Uzlazim Ocu svome i Ocu vašemu, Bogu svome i Bogu vašemu« (Iv 20, 17). Doživljavajući zamašnost i težinu ovog uzvišenog izabranja i poslanja, Papa Ivan XXIII. prigodom beatifikacije Helene Guerra nazvat će Magdalenu »apostolom Apostola«.

Da žene nisu ušle u zbor Dvanaestorice usprkos pažnji i povjerenju s Kristove strane te privrženosti i odanosti s njihove, objašnjava nam sociološki položaj žene u Židovstvu i grčko-rimskom svijetu. Uz sociološki momenat izbor Dvanaestorice ima i starozavjetnu pozadinu u ustanovi 12 plemena Izraelovih, koja se temelji na 12 sinova Jakovljevih, u kojoj ne susrećemo ni jednu ženu u bilo kojoj relaciji. Iako je Krist neizmjerano

promaknuo ženu u njezinu ljudskom dostojanstvu, ipak se i On, kao dijete svojega vremena, pokorava običajima s obzirom na njezin položaj i ulogu u društvenom životu i djelovanju, te ustanovljuje novi Božji narod samo na dvanaestorici apostola.

Ne ulazeći dublje u problematiku zašto je žena ostala i u Novom zavjetu u stanovitom smislu po strani, važno je uočiti u Djelima Apostolskim dragocjenu viziju duhovske — prve Crkve: »svi oni bijahu jednodušno postojani u molitvi sa ženama i Marijom, Majkom Isusovom i braćom Njegovom« (Dj 1, 13), koja se dakle sastoji od 3 skupine: apostoli, kao jezgra, zatim žene i braća Isusova, kao zajednica vjernika. Usprkos stanovitoj rezervi za službu žene u prvoj Crkvi, ipak se pojavio red đakonisa koji će trajati do XI. st. pa se spominje đakonisa Feba (Rim 16, 2). Međutim, nova gibanja u Crkvi nakon II. vatikanskog sabora pokrenula su ne samo pitanja đakonata za žene nego i svećeničkog reda, ali mi ćemo ovdje prepustiti rješavanje tog problema Crkvenom učiteljstvu i praksi tradicije.

Što se pak tiče Pavlova stava prema ženi i njezinu sudjelovanju u pojedinim crkvenim službama, Apostol je tvrdi i zahtjevniji u svom naučavanju nego li u praksi, kako nam svjedoče njegove poslanice; stoga se može pratiti apostolska inicijativa katoličkih žena sve do naših dana, koja će u pojedinim povijesnim razdobljima primati različite forme od tzv. direktnog apostolata i odgojnog rada do karitativne i socijalne aktivnosti u najširem smislu riječi. Međutim, Pavao ne bi bio autentičan Apostol Isusa Krista, kad ne bi definirao i jasno rekao svoj stav i svoju nauku upravo onako kako ju je izrekao: »Nema više ni Grka, ni Židova, ni roba ni slobodnjaka, ni muško ni žensko, nego svi ste vi JEDAN u Kristu Isusu« (Gal 3, 28), dakle ne JEDNO nego JEDAN, naučavajući apsolutnu ravnopravnost muškarca i žene, iako će ipak još do II. vaticanskoga biti primijenjena u Crkvi ona druga njegova misao: »Žene na sastancima neka šute« (I. Kor. 14, 33—34).

EMANCIPACIJA ŽENE

Proces emancipacije žene provlači se kroz cijelu povijest, oslanjajući se na temeljni tekst Biblije, kako reče Pavao VI. 1965. godine u svom pozdravnom govoru Udruženju talijanskih žena: »Vi treba da podsjetite žene da im je savršena jendakost prirode i dostojanstva, pa prema tome i prava, osigurava sve od prve stranice Sv. pisma.« Iako ovom izlaganju nije svrha borba za jednu ili drugu službu u Crkvi ili društvu, koje je, istini za volju, u tom pogledu ispred Crkve, iako se Crkva kroz povijest sve do naših dana istinski zalagala i mnogo učinila za obranu dostojanstva žene, ipak pogledajmo kako je žena predstavljena u pojedinim likovima na različitim područjima i u različitim povijesnim razdobljima mučno, ali ustrajno i uspješno dokazala i afirmirala svoje duhovno-moralne i intelektualne sposobnosti, koje je Trojedini položio u njezino biće, računajući s njom kao slobodnom i punopravnom osobom u svim svojim stvarateljskim i otkupiteljskim planovima. Spomenut ću samo neke iz plejade anonimnih od djevice i mučenica prvih kršćanskih vremena, te naše kraljice Jelene, majke siromaha i zaštitnice udovica, do

Edith Stein i poznate majke siromaha naših dana, nobelovke Majke Terezije.

Sjetimo se, dakle, jedne Katarine Sienske u kojoj je Stvoritelj čudesno objedinio vrhunsko iskustvo mistike, koje inače mučno ulazi u razumske norme s praktičnom i efikasnom aktivnošću političara, diplomate i tribuna, koje će se izvanrednom moralno-fizičkom hrabrošću manifestirati u slučaju avignonskog sužanjstva pape Grgura XI, ili jedne Brigite Švedske, koja će neustrašivošću starozavjetnog proroka progovoriti o Crkvi koja se pretvorila u »lupanaru«. U panoramskom stilu, XV. nam stoljeće, stoljeće humanizma i renesanse — početak sekularizacije i laicizacije svijeta — stavlja pred oči Colette de Corbie, ženu izvanredne akcije i neustrašivosti, koja će »željeznom rukom« reformirati Klarise. Uz njezin bok spomenut ću još sv. Ivanu Chantal, Jacqueline Arnauld, predsjednicu Port-Royala, zatim uršulinku Mariju od Utjelovljenja, koja je izvanrednim Božjim zahvatom uzdignuta do mističnih visina iz kojih će proključati njezin misijski žar zvanja i odvesti je u Kanadu kao prvu redovnicu misionarku gdje će osnovati djevojačku školu i sastaviti irokeški rječnik. Dubina i intenzitet njezina kontemplativno-aktivnog života ogleda se u djelima njezine duhovnosti. U XVI. stoljeću susrećemo Tereziju Avilsku, ženu neobične hrabrosti i samostalnosti što se posebno očitovalo u reformi Karmela, zatim sv. Anđelu Merici, utemeljiteljicu uršulinki, koja udara temelje novim formama redovničkog života i izvanrednom pronicavošću i lucidnošću duha zahvaća u sržnu problematiku svojega vremena, koje je po mišljenju mnogih u mnogočem slično našemu, stavljajući akcenat na odgoj djevojaka koje će kao uzorne kršćanske majke obnoviti i spasiti društvo, znajući da svako društvo živi ili umire, pada ili se razvija, padom žene, kako nam povijest svjedoči. XVIII. st. nam stavlja pred oči sestru Ljudevita XVI, madame Elizabeth, dok nam XIX. stoljeće, stoljeće početka industrijalizacije stavlja na pozornicu lik Majke Javouhey, utemeljiteljice reda sv. Josipa u Clunyju, koju će Ljudevit Filip nazvati »velikim mužem«, a jedan od ustanika 1848, ugledavši je na barikadama, uskliknuti: »to je generalica Javouhey«, dok za njom, po svojoj duhovno-moralnoj veličini, nimalo ne zaostaje Terezija od Djeteta Isusa.

Budući da je XX. st. doba industrijalizacije i ekonomske revolucije, a istovremeno jedinstveno po svojim znanstveno-tehničkim dostignućima, prodrijevši u tajne kozmosa horizontalno i vertikalno, pokušalo je otkriti i dubine ljudskoga bića kao takvog i na taj način probudilo i zatalasalo do tada uspavane i neslućene duhovno-moralne energije žene u krilu Crkve, koje će se u prvoj polovici stoljeća očitovati u pokretu Katoličke akcije, kao odgovor na imperativ vremena s nakanom da zahvati sve društvene slojeve. Promatrana kroz tu prizmu razvojna linija Katoličke akcije može se pratiti kroz tri etape s tri markantnije crte. Prvi su tzv. »ŽOSISTI« — J. O. C. F., tj. pokret »Katoličke ženske radničke mladeži« kao odgovor na encikliku Leona XIII. 1891. *Rerum novarum*«. Kao živi organizam koji ne poznaje stagnacije, u krilu Katol. akcije javlja se nova grana apostolske aktivnosti žene pod imenom »ŽASISTI« — J. A. C. F. — tj. »Zemljoradnička katolička ženska mladež«, čiju će aktivnost pozdraviti i blagosloviti Pio XI, a Ivan XXIII. označit će joj u svojoj enciklici

Mater et Magistra metodu djelovanja: najprije »vidjeti«, tj. sagledati situaciju, zatim »prosuditi« istu i tek onda »reagirati«, dati se na posao. Treća etapa socijalnog katolicizma prijeći će nacionalne okvire i primiti internacionalne dimenzije u smislu opće univerzalnosti kao i Crkva te se sjediniti u *Internacionalnu katoličku organizaciju*, koju će msgr Montini, budući papa Pavao VI, pozdraviti 1953. kao »mladost Crkve«.

Za razliku od prve, druga polovica XX. st. zabilježiti će značajne datume kako na društvenom tako i na crkvenom području, jer je II. vatikanski otvorio novu stranicu povijesti s obzirom na položaj i ulogu žene. Kako pojedini likovi žena tako i razni pokreti u kojima je žena imala značajnu ulogu dokazuju istodobno tisućljetni napor i otpor da se oslobodi inferiornog položaja i da joj se priznaju neotuđiva prava dostojanstva i ravnopravnosti. Gledan kroz tu prizmu, proces emancipacije žene trajna je povijesna konstanta i realnost kao nesavladiva reakcija koja se s više ili manje uspjeha kroz povijest ipak približava završnoj točki u našem vremenu, koje mnogi nazivaju »stoljeće žene«, u kojemu ona, dobivanjem veće slobode i samostalnosti, preuzimanjem odgovornih službi na svim razinama društvenog života, pa pomalo ulazi i na vjersku pozornicu, istodobno prestaje biti romantično i lakomisleno biće, napitak protiv samoće i osamljenosti ili prolazan i tragičan san o sreći. Da li je i u kojem opsegu žena zaista postigla željeni cilj ili joj se pod etiketom emancipacije serviraju drugi u određenom smislu okrutniji oblici ropstva i otuđivanja od nje same, to je poglavlje za sebe, o kojemu bi se moglo mnogo govoriti, jer ni jedna skrajnost nije pozitivna ni konstruktivna. Zbog cjelovitijeg i objektivnijeg pogleda na sam proces, pogledajmo obje strane medalje.

POZITIVNI VIDICI EMANCIPACIJE

Budući da pozitivna strana emancipacije žene tangira čitavo njezino biće, nitko pošten i normalan ne može zaniijekati da je žena u našem vremenu postigla neka svoja prava o kojima se u prošlosti nije moglo ni sanjati. Tako su pristup u škole i mogućnost kulturno-intelektualne izobrazbe do najvećeg stupnja, specijalizacije najrazličitijih struka, plasirale ženu na širokom dijapazonu kulturno-umjetničkih i ekonomsko-političkih aktivnosti. U panorami tih aktivnosti spomenut ću na društvenom i crkvenom području samo neke.

Na društveno-političkom planu misao mi pada na Meir Gold koja je sudjelovala u stvaranju izraelske države te se piramidalno od poslaničkog mjesta u Moskvi (1948—1949.), vršioea ministra rada (1948—1956) i ministra vanjskih poslova (1956—1965) popela do predsjedničkog mjesta 1969. godine. Ili Širimova Bandaranaike kao vođa Stranke slobode u Sri Lanki postaje prva žena premijer (1960—1965) i vršilac funkcije ministra vanjskih poslova i odbrane; zatim Margaret Thatcher predsjednica vlade Velike Britanije i vođa konzervativne stranke; jedna Indira Gandhi predsjednica Kongresne stranke, ministar indijske vlade, već 1966. predsjednica vlade. Tko je nekada mogao nešto slično i pomisliti, kad su sva ta mjesta bila rezervirana isključivo za muškarce. Stoga mi dolazi napast: nije li ranija kao i sadašnja povijest bilježila sva ta ženska imena samo zato jer su se

kod njih manifestirala neka navodno muška svojstva za razliku od drugih koja su navodno ženska u smislu simplicitičke postavke modernog povjesničara Danijela Ropsa koji napisa o Tereziji Avilskoj: »Ali u toj jakoj duši, muževnoj po razumu i hrabrosti, ženstvenoj po taktu i intuitivnom spoznavanju bića, milost je naišla na divno pripravljen teren, kako bi se Božje djelo na njemu ostvarilo stvaralačkom radošću«? Na znanstveno-experimentalnom planu spomenut ću Valentinu Tereškovu koja je kao prva žena svemirskim brodom »Vostok« 1963. prokrstarila svemirom i zadivila čovječanstvo svojom smionošću, ili sa sportskog područja Holandanku Blankers Kün, koja je kao najbolja atletičarka osvojila 13 svjetskih rekorda i u 8 disciplina postala prvakinja s 4 zlatne medalje (1948. god. u Londonu).

Idući, koliko-toliko, ukorak sa svojim teoretskim koncepcijama o položaju i ulozi žene u Crkvi, II. vatikanski je učinio znatan korak u tome pozvavši žene kao promatrače na Koncil. Uz 13 žena iz laičkog staleža bilo je i 10 redovnica. U prvoj grupi se na poseban način istakla Marie-Louise Monnet, a sa strane redovnica generalna glavarica sestara Kćeri Ljubavi Majka Guillemin. U pokoncilskom razdoblju žene iz laičkih krugova kao i redovnice sudjeluju u različitim skupovima vjerskog karaktera, kao npr. na III. svjetskom kongresu o apostolatu laika (1967), zatim u pontifikalnoj komisiji Pravda i mir, pa na Trećoj sinodi biskupa u Rimu 1971. god. na kojoj je posebno bila zapažena Barbara Ward. No najznačajniji događaj u tom razdoblju bilo je imenovanje vice-tajnice Vijeća za apostolat laika, Australke Rosemary Goldie, koja je kao prva žena postala i član Rimske kurije. Pozitivnost sve većeg sudjelovanja žena u javnim društvenim i vjerskim službama jesu dvostruka; kao prvo, srušen je tabu žene, a drugo, svojom prisutnošću postigle su pravo da se i žena osjeća ravnopravnim i odgovornim članom sveukupnog zbivanja na društveno-crkvenom području. No ipak najatraktivniji događaj u tom pogledu zbio se nedavno. Naime, BK Canade službeno je izabrala za svoju generalnu tajnicu redovnicu iz Kongregacije Naše Gospe Dobrog Pastira, s. Giselu Tureat. To je prvi i jedinstven slučaj u povijesti Crkve do sada, jer su žene uvijek na jedan ili drugi način bile prisutne, ali ne na sličnim razinama odgovornosti. No sve što sam spomenula o promaknuću i afirmaciji žene, kako na društvenom tako i na crkvenom području, samo je dokaz i ilustracija da žena može po svojim sposobnostima zauzimati i najodgovornija mjesta i da je na različitim područjima ravna muškarcu, iako nije time problem žene riješen.

NEGATIVNI VIDICI EMANCIPACIJE

Ostavimo visine za iznimke koje su sigurno u Božjem planu i pogledajmo drugu stranu medalje spuštajući se na različita radna mjesta od visokokvalificiranih do nekvalificiranih, od najjednostavnijih životnih usluga u trgovinama, bolnicama, tvornicama i ustanovama koje XX. stoljeće ponudi našim sestrama i majkama. Dobivši s radnim mjestom bilo koje kategorije i svoj dinar u ruke, s njim je ušao u dubinu ženina bića čitav jedan novi svijet — donedavna za nju nepoznata zemlja — koji zarotira njezinu egzistenciju u smislu krivo shvaćene emancipacije, i kao da želi nadoknaditi sve što joj je prošlost uskratila, ona kupuje svoje

auto, gradi svoju vikendicu, stvara krug svog društva i prijatelja, redaju se izlasci, banketi i putovanja u svim smjerovima svijeta i najsuvremenijim i najbržim sredstvima, a da ne govorim posebno o toaleti u najširem smislu riječi. I da tragikomedija bude još veća, što su sredine primitivnije, to su zahtjevi nesrazmjerniji i fatalniji, kako za obitelj tako i društvo kao takvo koje joj ne samo daje podršku nego i nameće stano-vite forme vladanja i koncepcije. Ne ulazeći dublje u kompleksnost proble-matike radnog odnosa žene i majke, činjenica je da je žena prihvaćan-jem različitih društvenih obaveza počela bježati od obiteljskog ognjišta koje u sebi krije, bez sumnje, mučne i teške trenutke, ali isto tako lijepe i radosne, koji joj ulijevaju dostojanstvo, mir, vedrinu, sreću i zadovolj-stvo. Bijegom od majčinstva kao osnovne težnje svojega bića, ne bježi li žena i majka, svjesno ili nesvjesno, i od same sebe, postavljajući na taj način pitanje vlastitog identiteta?

Zbog podijeljenosti u sebi, kao posljedice iskonske drame, čovjek je — muškarac i žena — razdiran egoizmom u najrazličitijim oblicima u smi-slu one Pavlove o »dvostrukom zakonu u našim udovima« (Rim 7, 14—24), žena gazi samu sebe i dopušta da i drugi gazi u njoj najdublje i najsvetije čežnje zdravog i plodnog majčinstva, prisiljavajući je naj-različitijim metodama, lažima i ucjenama da diže ruku na vlastiti život pod svojim vlastitim srcem. Ne opravdavajući ženu u njezinim perfidnim i lukavim nastranostima, za koje snosi kao slobodno biće potpunu odgo-vornost, ipak se pitam, govoreći iz pastoralne prakse, u čemu je žena u usporedbi s antikom danas u povoljnijem položaju? Nije li u biti u nekim vidovima sve isto samo danas pod drugim plaštem? Što će povijest sutrašnjice govoriti o ženi i majci XX. stoljeća? Nije li ta ista žena o kojoj su napisane najpotresnije stranice svjetske literature zatajila i izda-la u sebi ono božansko, pa traži zaborav u svemu što joj društvo nudi od najodgovornijih službi do hotela i barova? Rađanje, odgoj djece i kućanstvo usprkos svim tehničkim pomagalima — kao da nije za suvre-menu ženu. Mada je društvo u tim bolesnim njezinim ambicijama ne samo podržava, nego joj ih u stanovitom smislu i nameće, ipak žena snosi tešku moralnu odgovornost, jer je njoj Stvoritelj povjerio tajnu života: davanja, čuvanja i njegovanja tog života.

No to još nije sve. Prihvaćajući radno mjesto bez obzira na motivaciju, koja može biti i jest u velikom postotku prihvatljiva, ona i dalje ostaje žena i majka, ali sad još nezadovoljnija i u sebi iskompleksiranija, jer kao ograničeno biće ne može potpuno zadovoljiti na trostrukom kolosije-ku: kao žena, majka i radnica-službenica na radnom mjestu, što u njoj stvara napetosti i nervoze, jer se nitko ne zadovoljava polovičnošću i površnošću, pa često dolazi do katastrofalnih posljedica, loma bračne veze, čega je prva žrtva ona i djeca ako ih ima. Da situacija bude još bolnija u stoljeću i jeku emancipacije, nemilosrdno je šiba bič radne diskriminacije, jer njezin znoj i mukotrpan trud nije ni cijenjen ni na-građivan kao rad muškaraca, kako nam svjedoče statistike pojedinih zemalja. Razočarana, prevarena, izigrana, u jednu riječ, frustrirana, žena i majka se doživljava kao nasukana i razbijena lađa, prepuštena na milost i nemilost valovima društvenog zbivanja koji se njome igraju kao praznom orahovom ljuskom. Odrekavši se u sebi onoga po čemu je to

što jest, izdala je i zatajila samu sebe i svoje temeljno poslanje, a ono za čim je strastveno posegnula ostavlja u njoj nezadovoljstvo, pustoš, prazninu i smrt, ne samo za nju nego i za pojedine nacije i čovječanstvo.

ŽENA NA OBITELJSKOM OGNJIŠTU

Iz panorame pozitivnih i negativnih vidika emancipacije žene snagom zdrave logike proizlazi nekoliko markantnijih crta s obzirom na njezinu od vječnosti Bogom danu i određenu misiju.

Činjenica je, da onako kako je bilo nekada nije moglo niti smjelo ostati, no da li je položaj žene danas ideal prema kojem se težilo, to je drugo pitanje. Međutim, svjedoci smo da usprkos svim afirmacijama i priznanjima ipak nešto nije u radu, pa se pitamo gdje i kako početi?

Pristupiti ovom problemu samo u svjetlu psihologije, sociologije, antropologije i psihijatrije bilo bi jednostrano i ne bismo postigli željene rezultate. Ono što mi se ovaj trenutak čini presudno je pitanje ljestvice vrednote, jer je žena kao član cjeline čovječanstva, koje je teško pogodeno sekularizacijom i materijalizacijom, koja nam pokloni potrošačko društvo u najširem moralno-materijalnom opsegu, i sama inficirana tom atmosferom i sve promatra i vrednuje pod vidom materijalne produktivnosti. U ambijentu s takvim pretenzijama i tendencijama, žena nije više graditeljica i čuvarica obiteljskog ognjišta ozarena ljubavlju i toplinom, na kojem se može svaki član duševno i tjelesno osvježiti i obnoviti sile za nove i radosne napore u plemenitijem i velikodušnijem služenju jednih drugima, nego iscrpljena radnim mjestom, psihički i fizički, nema ni snage ni volje za one duboke i zdrave obiteljske odnose. To su, dakle, idile prošlosti koje se danas mogu naći i otkriti tek kao oaze u pustinji, jer mjesto intime obiteljske radosti, od jutra do mraka u modernoj kući ili stanu prisutan je cijeli svijet preko malih i čudesnih ekrana televizije koji nerijetko serviraju dno života u svoj njegovoj brutalnosti.

Krivo shvaćena emancipacija pogodila je ženu u srž njezina bltka, tj. misterij materinstva koji je kroz cijelu povijest bio okružen atmosferom divljenja i poštovanja i na Istoku i na Zapadu, a danas je sramotno i neodgovorno pogažen. Smije li se biti tako kratkovidan i ne vidjeti, da oduzimanjem ženi prava i mogućnosti za ispunjenjem njezine dubinske psihološke i prirodne Bogom određene funkcije stvaramo deformitete u društvu? Budući da obitelj kao temeljna stanica nije zdrava, zašto se čuditi društvenim deformitetima, i po kojoj logici očekivati nešto drugo, bolje, solidnije? Rastrgana psihički i fizički prihvaćanjem različitih društvenih aktivnosti kao linije manjeg otpora, žena je minirala obitelj u temelju. Živeći u trajnoj neurozi i napetosti, koju prenosi i na druge, žena ne pruža djetetu nenadoknadivu majčinsku ljubav i toplinu, nego to pokušava nadoknaditi različitim nadomjestcima, od jaslica, vrtića i dnevnog boravka u školi, »pružajući mu zmiiju mjesto ribe i štipovca mjesto jajeta« (Lk 11, 11). Čemu se onda čuditi udaljivanju i bijegu djece i mladeži od tzv. obiteljskog ognjišta, na kojem ne nalaze ništa osim materijalne zbrinutosti (ako i to imaju), koja je nužna i potrebna, ali koja ne zadovoljava i ne smiruje žedno ljudsko srce stvoreno da ljubi i da bude ljubljeno?

Budući da žena i majka nije svome djetetu dala neprocjenivo blago vjere koja jedina obasjava i osmišljava život od kolijevke do groba i nije mu prenijela tradicionalne moralno-duhovne vrednote, bez kojih nema zdrave obitelji ni društva, jer čovjek bez tradicije, kuća je bez temelja i biljka bez korijena, ne čudimo se što već maloljetnici pribjegavaju drogi i odaju se kriminalu do najokrutnijih oblika. Zanimljivo je da su te pojave kvantativno i kvalitativno najprisutnije u visoko-standardnim dijelovima svijeta i da nam to, na žalost, malo ili ništa govori. Budući da mladi nemaju smisla za život i žrtve koje ga neminovno prate, razumljiv nam je njihov strah i neodlučnost za definitivne obveze bilo u duhovnom staležu ili braku, jer im zakon (ovdje ne govorim o prirodnom moralnom zakonu!) već na pragu zajedničkog života stavlja pred oči ne samo mogućnost, nego i normalnost stanja rastave — loma bračne vjernosti. Hoće li povijest moći oprostiti visoko-civiliziranom XX. stoljeću tako crne i teške mrlje kao što je legalizacija braka i abortusa podupirući tiraniju egoizma u najnehumanijim oblicima? Tako duhovno-moralno rastočeni, pitamo se, da li su mladi sposobni stvoriti obitelj kao zdravu jezgru ljudske zajednice? Ne osjećamo li imperativom našeg vremena povratak majke i žene u svetište obitelji i životno ozračje njezine egzistencije priznajući joj i poštujući njezino ljudsko dostojanstvo u punom smislu riječi, želimo li zaustaviti proces dehumanizacije koji je poprimio interkontinentalne razmjere u najokrutnijim i najbrutalnijim formama (kriminal i terorizam širokog spektra). Hoće li taj glas za društvo ostati »glas vapijućeg u pustinji«, upirući prezirno prstom na one žene i majke koje su bez obzira na svoje sposobnosti i specijalizacije ostale vjerne pozivu majčinstva stavljajući sve svoje sposobnosti u službu života za sretniju i bolju sutrašnjicu čovječanstva, ili će se već postojećoj listi diskriminacije u jeku emancipacije dodati i klasifikacija »one rade«, a »ove ne rade?« Kroz koju se prizmu danas vrednuje osoba? Zar je produktivnost rada jedino i vrhunsko mjerilo? Tko u stvarnosti doista radi? Što je primarnije: kuća, auto, znatiželjno i besciljno krstarenje svijetom prosjačeći atom radosti, ili odgajati, odgojiti i za život spremiti, ovozemaljski i nadzemaljski, djevojku i mladića koji moraju na svoja leđa primiti odgovornost sutrašnjice?

Bez sumnje, došli smo u slijepu ulicu. Kod žene smo stvorili nove komplekse, pomogli smo razaranju obitelji i obiteljskog života, a kroz to i društva, i tako stvorili nove gomile usamljene, neželjene i napuštene djece i ljudi. Što treba činiti? Crkva se zalaže i nastoji revalorizirati obitelj — o njoj je raspravljala i Sinoda — no nužno bi bilo u svjetlu Evandjelja promijeniti shvaćanje, mentalitet, suvremenog društva, stvarajući nove odnose prema ženi i majci.